

MEDELELSER

FRA

DET NORSKE MYRSELSKAP

Nr. 1.

Februar 1957.

55. årgang.

Redigert av Aasulv Løddesøl.

— HER ER SÆDEJORD NOK. —

Foredrag av stortingsmann Knut Ytre-Arne i Norsk Rikskringkasting den 11. november 1956.

«Her er sommersonok, her er sædejord nok», seier diktaren. Desse ordi måtte eg draga meg til minne i sumar då landbruksnemndi i Stortinget gjorde ei ferd i Nord-Noreg. Der vanta det korkje på sumarsol eller sædejord. Og det er då visse inntrykk frå denne ferdi eg her vil koma inn på og nemna om, då det kan ha si interesse andre stader og.

Det er sagt so ofte at den som ikkje har sett Nord-Noreg har ikkje sett landet. Eg er samd i det. Det er ikkje berre ein stor del av landet som ligg der, men også ein viktig og verdfull del, og mykje betre kan han bli. For her er litt av kvart å gjera med, her må kunna skapast både eit sterkt og eit allsidigt næringsliv. Grunnlaget er her i alle fall. Jordviddene er større enn du svert sjeldan finn lengre sør, tjue tusen dekar dyrkingsjord so å seia i eit slik me møtte det i Fauske, finn ein ikkje kvar dag. Skogen står óg svær mange stader, med ein vokster som kan mæla seg med dei beste bygder på Vestlandet, slik me såg det t. d. i Korgen. Malm og mineraler er det å finna i rikare mengd her enn ofte elles, og energigjevande kraftkjeldor vantar so visst heller ikkje. Og når det gjeld sjøen og kva han kan gjeva, er det nok å berre nemna Lofotfisket, og me har biletet for oss.

I eit intervju med ei Oslo-avis for 2. august i år fortel disponent Nymo i Gartnarhallen i Nord-Noreg at på Kleiva landbruksskule i Sortland i Vesterålen tok dei tjue kilo tomater pr. kvadratmeter, og i Kvæfjord i Troms fekk dei fire tusen kilo gulrot pr. dekar og opptil to tusen kilo jordbær pr. dekar. Frå ei jordvidd på to og ein halv dekar vart det seld for sju tusen kroner i jordbær heitte det i det same intervjuet, og slike opplysningar måtte jo få kvar som har evna til å vurdera tal til å venta seg litt av kvart. No når turen er halden, må eg for min del seia eg trur tali er rette nok, sjølv om det vel ikkje kan takast for noko gjennomsnitt, men som døme på kva Nord-Noregs jord- og hagebruk kan gjeva.

Etter kvart som me reiste fram var det — som vanleg på slike ferder — møtt opp bygdefolk, først og fremst då ordføraren og andre kommunale autoriteter. Mange av desse møti var større møter, der det til ei innleiing vart nemnd om tilhøvi på staden og dei problem dei der først og fremst var opptekne med, og etterpå var det so samtale og innlegg frå baa sider.

Eit av dei spørsmål som gong på gong var framme, var dette med sjølvstendige bruk i motsetnad til støttebruk ved sida av anna næring. Me har som kjend fenge ny jordlov, og denne medar først og fremst på sjølvstendige bruk, bruk som er so store at eigaren og huslyden hans kan få si utkome på bruket utan å gå til anna yrke. Dette prinsippet med mest mogeleg sjølvstendige bruk vart her óg sett opp som eit ynskemål som det måtte arbeidast fram mot, og det vert i dag som regel ikkje skipa nye bruk utan det kan vera von om at bruket vert sjølvstendigt. For so vidt er det same synet der nord som elles i landet. Men samstundes melde problemet kombinasjon seg — ut frå det syn om den som driv anna yrke, først og fremst fiske, berre skulle vera fiskar — yrkesfiskar — eller om han óg skulle ha litt jord ved sida, slik at jordbruket vart ei støttenæring til fisket. Ved drøfting av dette vart det halde fram at fisket var eit sesongarbeid, det kunne aldri verta heilårsarbeid, og kva skulle so desse folki ta seg til den tid av året dei ikkje dreiv fiske? Her var det at kombinasjonen jordbruk—fiske vart aktuelt, og det var ei nokså vanleg meining at fiskarane óg burde ha litt jord. Ordførar Vika i Vega sa det slik at me treng kombinasjon jordbruk—fiske på same måte som det andre stader er kombinasjon jordbruk—skogbruk. Fylkesagronom Andersen i Lofoten sa at det ville vera ynskjeleg om kvart bruk hadde hundre dekar dyrkingsjord. Men mange bruk kan aldri få det, dei kan ikkje verta sjølvstendige, sa han, det må verta ein kombinasjon mellom jordbruk og fiske. Men desse bruk må óg få støtte av staten, sa han. Fylkesagronomen la óg stor vekt på det miljøskapande verd det har for den oppveksande slekt at fiskaren har ein del jord attåt heimen sin. Fylkeslandbrukssjef Hovde såg dette spørsmålet so viktig for kysten at han ville drøfta med dei ansvarlege innan fiskarorganisasjonen kva retningslinjer som skulle fylgjast for kystjordbruket. Fylkeslandbrukssjefen har jo ei sentral stilling i jordlovsaker, men dette spørsmålet var av so stor verd for heile kystfolket at fiskarane sjølv skulle takast med på råd om kva veg som skulle fylgjast.

Kombinasjon jordbruk—industri var óg nemnd, men i mykje mindre målestokk enn fiske—jordbruk. Industrien er, i motsetnad til fiske, heilårsyrke, og den vanlege meining var at industri-mannen ikkje skal vera jordbrukar. Det vert i tilfelle jordbruket som vil lida ved det.

Elles var spørsmålet modernisering av driftsbygningane sterkt

framme, og i samband med det, finansieringsmåten og evna og vonene for lettare lånevilkår for jordbruket. Fleire stader vart det sagt greitt i frå om at driftsbygningane var so små og tungvinte at det var nyttelaust å tala om noko vidare nydyrking som var noko — om ikkje driftsbygningane vart utbygde samstundes. Men her kom kapitalspørsmålet og lånevonene straks inn. Det var enno ikkje klårt korleis dei tjue millionar kroner som er løyvd til toppfinansiering av driftsbygningane skulle nyttast eller kor mykje Småbruk- og Bustadbanken hadde å låna ut. I Meløy kommune, sa ordførar Svendsen, var det 69 stykker som hadde søknad om lån inne, men berre 15 var stetta. Her er ikkje 25 prosent av driftsbygningane som er skikka for moderne drift, sa fylkesagronom Andersen under det store møtet på Leknes i Lofoten. Og at det var mangt å gjera på dette omkverve var noko ein lett kunne sjå ved sjølvsyn.

Det er uhorveleg mykje jord som ligg unytta i denne del av landet vårt. Etter dei statistiske oppgaver er det snauvt fem hundre tusen dekar dyrka jord i Nordland fylke. Men det er noko over ein million dekar jord som er dyrkande. Dertil kjem veldige vidder med plantemark — oppgjeve til sekshundreogførtito tusen dekar. Ein kommune som Hattfjeldalen med snauvt tolv tusen dekar dyrka jord, har over femti tusen dekar dyrkingsjord og over førti tusen dekar plantemark. Den vesle kommunen Grane, oppgjeve til å ha 1791 innbuarar med vel seks tusen dekar dyrka jord, har over sytti tusen dekar dyrkingsjord. Fauske kommune i Salten har over førtifire tusen dekar dyrkingsjord, og berre i Vesterålen, som omfatar åtte herad med tilsaman seksti tusen dekar dyrka jord, ligg der på lag fire hundre tusen dekar jord som kan dyrkast. Her trur eg me til fullnads kan seia: «her er sædejord nok». Det er vidder so store at det er vanskeleg å fata det. Det er plass for busetnad i lange tider. Og kjem ein no nordover i Troms vert det so visst ikkje ringare.

So vidt ein kunne døma frå ei ferd slik, var óg mykje av jordi lett å dyrka med moderne maskinar. Det er jo først og fremst på større vidder at maskinane fullt kan gjera nytte for seg. Der er óg mykje maskinar i Nord-Noreg. Men maskinane er dyre, og det gjeld difor at det vert økonomisk utnytta, og at det vert brukt maskinar som høver på staden og til bruket. Dette må røynast ut, og det er difor ikkje heilt på slump at Maskinteknisk Institutt driv utrøining på maskinprøvebruket Vikeid i Sortland. Her er ein eigedom på ca. to tusen dekar som Sortland kommune har gjeve til føremålet, og som Instituttet driv som prøvegard. Her er kurser i maskinbruk av ymse lengd, og det er god søknad til desse kursar. Det var lenge tanken å leggja ein jordbruksskule på Vikeid, men skulen vart lagd ein annan stad i Sortland — på Kleiva. Og etter opplegget der å døma, vert det no satsa mykje på jordbruksopp-

læringi. Det kan sakte diskuteras om effektiviteten av opplæringi alltid står i samsvar med hus og utstyr. Men den læring ein har tru på og som ein meiner har ei framtid for seg, vil ein gjerne òg skal få det utstyr som trengst for opplæring i yrket. På den bakgrunn må ein sjå opplegget på Kleiva. Skulen er enno ikkje utbygd, men det kjem nok. Fylket har òg ein skule på Bodin ved Bodø og kjøpt inn skulegard i Sør-Helgeland ved Mosjøen. Men noka undervisning er det ikkje vorte der enno.

Men eit er å gå på jordbruksskule, eit anna er kor mange av agronomane finn sin plass i jordbruket. Her var sume ottefulle, og nemnde at agronomane finn ein att som folkeskulelærarar og kontorfolk av ymse slag i staden for i det praktiske jordbruk. Fylkesagronom Andersen nemnde òg ein annan ting det er verd merka seg. Etter kvart som folke- og realskulen vort utbygd, sa han, ser det ut som interessa for jordbruket går attende hjå dei unge. Her var det ei stor og nærliggjande oppgåva for lærarane å gjera born og ungdom meir interessert for jordbruket og det som knyter seg til det.

Det var ikkje berre sædejord me møtte, men òg vokster som rann or denne jordi. Sjeldan skulle ein t. d. sjå slike beiter som dei me fann i Lofoten, med grasgrøne lider radt til topps. Der var ikkje so lite sau og geit å sjå, men det måtte kunne haldast mykje meir på slike stader. Beiti strakk seg like frå bøgarden — so her trongst ikkje dyre drifter til fjells, dei kunne berre eta seg oppover. I Kvæfjord i Troms, der staten no byggjer ein hagebruksskule på prestegarden, var det jordbærdyrking so å seia på kvar gard. Same bygdi er òg kjend for potetdyrking, og sender ut — serleg nordover — store mengder kvart einaste år. Og gardbrukar Halvdan Liland i Sørreisa, formann i Troms fylkes landbruksselskap, fortalde at det ikkje var noko sersyn å hausta ni hundre kilo høyr pr. dekar eller å ta ei potetavling på to tusen fem hundre til tre tusen kilo. Han hadde eit bruk på sytti dekar innmark og tretti dekar beite, og leverte årleg tjuefem—tretti tusen liter mjølk til meieriet. Stort betre gjer ikkje ein bonde det i Sør-Noreg heller på ein sytti dekar gard.

Skogen i Nord-Noreg er eit syn for seg. I Nordland fylke er over ein million dekar barskog, av dette er nære på sjuhundre tusen dekar berre på Indre Helgeland. Kva dette skaffar av arbeid og innkoma skulle vera klårt nok, både på første hand og ved forredling seinare. Men der er og mykje unytta plantemark. I mange kommunar er det arbeidd ut skogreisingsplanar og systematisk skogplanting er i gang. Men elles skapte all lauvskogen, serleg bjørkeskogen, visse problem. Foredling og større utnytting av lauvskogen ville ha mykje for seg, ogso som ledd i planting av bartre.

Når diktaren nemner sædejordi og sumarsoli som viktige faktorar for vokstren, har han likevel eit atterhald: Bare vi, bare vi no hadde det som vantar. Og det ligg då nær å spørja kva dette «bare» er.

i Nord-Noreg. Det er vel ikkje gjeve å svara på med eit ord, — der som elles. Kvar har sine «bare». For lite kapital ligg nær å nemna. Omsetnadsorgani tyktest vera godt utbygde. Men for å nytta desse var det likevel ein ting som vart nemnd oppatt og oppatt: Kommunikasjonane, først og fremst betre vegar, vegar som kunne knyta bygdene til dei sentrale omsetnadsstader. Men også på dette omkverve vert det gjort mykje i Nord-Noreg no. Serleg er det grunn å nemna dei mange gode ferjelæggjene som var bygd. Det var óg store og gode ferjer.

Men til sjuande og siste spørst det vel etter ein grunnfaktor over og igjennom alle andre: Det er mennesket sjølv. Menneskematerialet. Dette streka m. a. landbrukssjef Hovde sterkt under. Det spørst om kunnskap og dugleik, om initiativ og energi og innsats og om å halda ut, om tru på næringi og yrket, og ein viss porsjon av idealisme i tilværet. Utan desse faktorar hjelper sumarsoli lite og sædejordi vert liggjande unytta. Det vil ikkje vera rett å seia at me ikkje møtte også desse faktorar på ferdi, tvertimot — det var ofte ei optimisme og ei tru på framtidi det var all grunn å gleda seg over. Og det er gjerne her som elles i tilværet at etter kvart som dei ytre faktorar vert lagd til rette, veks også den indre styrke og tiltru på det ein arbeidar med.

MYRENE I KVENVÆR HERRED, SØR-TRØNDELAG FYLKE.

Av konsulent Osc. Hovde.

Kvenvær herred er det vestre av de 4 herredene på øya Hitra i Sør-Trøndelag. Til herredet hører dessuten en rekke mindre øyer og holmer, vest og nord for «Fast-Hitra». Geografisk betegnet ligger herredet mellom parallellene 63° 25' og 63° 40' nordlig bredde og mellom meridianene 2° og 2° 30' vestlig lengde (Oslo meridian = 0). Bare i øst har herredet landegrense, og her mot Hitra og Sandstad herreder. På de andre 3 kanter er herredet omgitt av hav, nemlig i nord av Frøyfjorden, i vest av Ramsøyfjorden og i sør av Trondheimsleia. De 2 sistnevnte fjorder danner også grense mot Møre og Romsdal fylke.

Herredets totalareal er 215,96 km² og landarealet utgjør 208,48 km². Landarealet består vesentlig av snaufjell, og her finnes det høyeste fjell på Hitra — Mørkdalstua — som når opp til 369 m over havet. Skogarealet i Kvenvær utgjør, ifølge Skogtellingen av 1927, 19,80 km² og herav er den vesentligste del barskog (furu). Jordbruksarealet er i Jordbrukstillingen av 1949 oppgitt til 2.447 dekar, hvorav 1.510 dekar er dyrket. Dette areal er fordelt på 178 bruk. Gjennomsnittsstørrelsen av brukene er således bare vel 13 dekar. Det